

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра західних і східних мов та методики їх навчання

ЯБЛОНСЬКА Т. М.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЛЕКСИКОЛОГІЯ (ОСНОВНА ІНОЗЕМНА МОВА)» ЩОДО
СТРУКТУРИ ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТІВ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ)
за спеціальністю 014 Середня освіта (Мова і література (турецька))**

Одеса – 2022

УДК: 81'373:811.512.161+37.091.322(075.8)
Я14

Рекомендовано до друку Вченою радою *університету Ушинського»*
(*протокол № 9 від 28.04.2022 р.*)

Рецензенти: **Першина Л. В.** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов Міжнародного гуманітарного університету

Жаборюк І. А. - кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та методики викладання іноземних мов ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Лексикологія (основна іноземна мова) щодо структури оформлення рефератів та презентацій для студентів факультету іноземних мов першого (бакалаврського) рівня» за спеціальністю 014 Середня освіта (Мова і література (турецька)) : методичні рекомендації. Одеса: Університет Ушинського, 2022. 36 с.

Методичні рекомендації щодо структури оформлення рефератів та презентацій для студентів факультету іноземних мов першого (бакалаврського) рівня містять короткий зміст лекцій, практичних занять, модульні контрольні роботи, глосарій, структуру, теми презентацій, рефератів, екзаменаційні питання та літературу. Вони можуть бути успішно використані для самостійного опрацювання навчального матеріалу з означеної дисципліни. У рекомендаціях відображено міжпредметні зв'язки, що передбачають комплексний підхід у викладанні лексикології турецької мови, оскільки вона тісно пов'язана з такими дисциплінами, як стилістика, фразеологія, лексикографія, семантика, етимологія, словотвір, історія мови, фонетика та граматики.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Теми лекцій.....	6
Теми практичних занять.....	9
Завдання до самостійної роботи.....	12
Модульні контрольні роботи.....	14
Глосарій.....	18
Структура, оформлення та захист презентацій.....	24
Структура, оформлення та захист рефератів.....	27
Теми презентацій та рефератів.....	29
Екзаменаційні питання.....	30
Рекомендована література	31

ВСТУП

Турецька мова є рідною для майже 75 мільйонів людей. Це робить її однією з 15 найбільш розповсюджених мов у світі. До речі, ще 15 мільйонів чудово володіють нею, хоча вони не є носіями. Окрім Туреччини, такі люди мешкають на Балканах, на Кавказі, у Західній Європі та у інших куточках світу. Найбільша імігрантська громада мешкає у Німеччині. Саме через це вивчення турецької мови дуже важливо для студентів, підприємців та осіб, що налагоджують контакти на міжнародному рівні. Турецька Республіка є країною геополітичного значення. Вона стратегічно пов'язана зі Східною Європою, Центральною Азією та Близьким Сходом. Це 16-та по розміру економіка у світі з інтенсивно зростаючим середнім класом. Оскільки економічний та політичний вплив країни інтенсивно набирає оберти, знання її офіційної мови дуже важливо для приватних компаній, неурядових організацій та інших структур. Звідси випливає, що знання турецької мови також може бути корисним не тільки для студентів археологічного, антропологічного та історичного факультетів. Студенти гуманітарних та лінгвістичних вузів також мають чудову нагоду ознайомитися з цією мовою, поринути у її світ та відчути на собі усі її «екзотичні» особливості, а саме контекст, багатозначні слова, діалекти та повне виключення граматичних правил.

Таким чином, методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Лексикологія (основна іноземна мова)» призначено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 014 Середня освіта (Мова і література (турецька)) і містять короткий зміст лекцій, практичних занять, модульні контрольні роботи, глосарій, структуру, теми презентацій, рефератів, екзаменаційні питання та літературу. З таким самим успіхом вони можуть

бути використані для самостійного опрацювання навчального матеріалу з означеної дисципліни. У рекомендаціях відображено міжпредметні зв'язки, що передбачають комплексний підхід у викладанні лексикології турецької мови оскільки вона тісно пов'язана з такими дисциплінами, як стилістика, фразеологія, лексикографія, семантика, етимологія, словотвір, історія мови, фонетика та граматики.

ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. Походження терміну «лексикологія» та його визначення.

Предмет, зміст та завдання лексикології.

План:

1. Походження терміну «лексикологія» та його визначення.
2. Предмет, мета та завдання дисципліни.
3. Зв'язок дисципліни з іншими науками.
4. Класифікація загальноновживаної лексики.
5. Історизми та архаїзми турецької мови.

Лекція 2. Іменники та прикметники.

План:

1. Іменники. Лексика, що характеризує родинні стосунки.
2. Прикметники. Основні типи та розряди прикметників.

Лекція 3. Класифікація тюркських мов та діалектів.

План:

1. Класифікація тюркських мов та діалектів Г. Рамстеда
2. Класифікація тюркських мов та діалектів В.О. Богородицького.
3. Деякі доповнення до класифікації тюркських мов О. М. Самойловича.
4. Класифікація тюркських мов турецькими вченими.

Лекція 4. Жаргонна лексика турецької мови. Особливості використання.

План:

1. Жаргонна лексика турецької мови. Особливості використання.

2. Омоніми та їх класифікація.
3. Синоніми. Класифікація синонімів.
4. Антоніми та їх класифікація.

Лекція 5. Полісемія турецької мови.

План:

1. Полісемія турецької мови. Багатозначність різних частин мови.
2. Походження та визначення терміну «полісемія» .
3. Походження та визначення терміну «моносемія».

Лекція 6. Словниковий склад сучасної турецької мови.

План:

1. Загальна характеристика словникового складу сучасної турецької мови.
2. Проблема класифікації словникового складу турецької мови як певної системи лексичних одиниць.
3. Роль словотвору у формуванні мовної картини світу. Різні способи утворення слів.
4. Типи словників у турецькій мові.
5. Етимологічні основи турецького словника.

Лекція 7. Запозичена лексика турецької мови.

План:

1. Запозичена лексика турецької мови.
2. Роль турецького лінгвістичного суспільства Туреччини.
3. Вплив запозичень на фоно-морфологічну та лексико-семантичну системи турецької мови.
4. Взаємовідносини турецької мови з іншими мовами.
5. Принципи лексичного обміну між турецькою мовою та іншими мовами.

6. Класифікація лексики, запозиченої турецькою мовою з західних мов.

7. Лексика, запозичена турецькою мовою з французької мови.

Лекція 8. Загальні характеристики турецької лексикології.

План:

1. Лексичні та граматичні форми турецької мови, запозичені з персидської мови.

2. Лексичні та граматичні форми турецької мови, запозичені з арабської мови.

Лекція 9. Діалекти сибірських татар. Поняття «діалекти».

План:

1. Поняття «діалекти» турецької мови.

2. Класифікація кримсько-татарської мови.

Лекція 10. Фразеологічний фонд турецької мови.

План:

1. Поняття «фразеологія», «фразеологічні одиниці», «прислів'я».

2. Подвоєння. Класифікація фразеологічних одиниць.

3. Стилiстичне використання фразеологічних одиниць у тексті.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття 1. Походження терміну «лексикологія» та його визначення.

1. Схарактеризуйте лексикологію як науку.
2. Схарактеризуйте предмет, мету та завдання лексикології.
3. Розкажіть про зв'язок лексикології з іншими дисциплінами.
4. Розкажіть про використання активної та пасивної лексики.
5. Схарактеризуйте архаїзми та історизми і наведіть приклади.

Практичне заняття 2. Іменники та прикметники.

1. Розкажіть про головні особливості тюркських мов.
2. Схарактеризуйте особливості іменників в турецькій мові і наведіть приклади.
3. Схарактеризуйте особливості прикметників в турецькій мові і наведіть приклади.

Практичне заняття 3. Класифікація тюркських мов та діалектів.

1. Класифікація тюркських мов та діалектів Г. Рамстеда.
2. Класифікація тюркських мов та діалектів В. О. Богородицького.
3. Особливості класифікації тюркських мов О. М. Самойловича.
4. Особливості класифікації тюркських мов Т. Текіна.

Практичне заняття 4. Жаргонна лексика турецької мови. Омоніми, синоніми та антоніми.

1. Особливості використання жаргонної лексики турецької мови.
2. Схарактеризуйте класифікацію омонімів в турецькій мові.
3. Схарактеризуйте класифікацію синонімів в турецькій мові.

4. Схарактеризуйте класифікацію антонімів в турецькій мові.

Практичне заняття 5. Полісемія турецької мови.

1. Роль полісемії в турецькій мові.
2. Різниця між моносемією та полісемією.

Практичне заняття 6. Словниковий склад сучасної турецької мови.

1. Загальна характеристика словникового складу сучасної турецької мови.
2. Роль словотвору у формуванні мовної картини світу. Різні способи утворення слів.
3. Назвіть суфікси, що використовують для утворення професій.
4. Надайте детальну характеристику типології словників в турецькій мові.
5. Схарактеризуйте етимологію як науку. Розкажіть про її зв'язок з іншими дисциплінами.

Практичне заняття 7. Запозичена лексика турецької мови.

1. Роль турецького лінгвістичного суспільства Туреччини.
2. Розкажіть про вплив запозичень на фоно-морфологічну та лексико-семантичну системи турецької мови.
3. Розкажіть про взаємовідносини турецької мови з іншими мовами та принципи лексичного обміну між турецькою мовою та іншими мовами.
4. Розкажіть про класифікацію лексики, запозиченої турецькою мовою з західних мов.
5. Схарактеризуйте вплив французьких запозичень на турецьку мову.
6. Поясніть, лексичні одиниці якого походження з'явилися в турецькій мові засобом французької.

Практичне заняття 8. Загальні характеристики турецької лексикології.

1. Схарактеризуйте вплив персидської мови на турецьку і наведіть приклади.
2. Схарактеризуйте вплив арабської мови на турецьку і наведіть приклади.

Практичне заняття 9. Діалекти сибірських татар.

1. Розкажіть про роль діалектів в турецькій мові.
2. Надайте характеристику діалектам поволжських татар і наведіть приклади.
3. Надайте характеристику діалектам кримських татар і наведіть приклади.
4. Схарактеризуйте діалект, який успадкував елементи булгурської мови.

Практичне заняття 10. Фразеологічний фонд турецької мови.

1. Надайте визначення поняттям «фразеологія», «фразеологічні одиниці», «прислів'я».
2. Розкрийте зв'язок фразеології з лексикологією.
3. Схарактеризуйте класифікацію лексичних одиниць і наведіть приклади.
4. Розкажіть про стилістичне використання фразеологічних одиниць у тексті.
5. «Високий» стиль якого періоду обслуговував султанський двір та духовенство.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Заняття 1. Походження терміну «лексикологія» та його визначення.

1. Співвідношення значення слова з поняттям.
2. Шляхи поповнення словникового складу. Створення нових слів та формування нових значень.

Заняття 2. Іменники та прикметники.

1. Загальні та власні іменники в турецькій мові.
2. Прикметники з посиленням значенням.

Заняття 3. Класифікація тюркських мов та діалектів.

1. Класифікація тюркських мов Г. Х. Ахатова.
2. Класифікація Г. В. Диббо та О. О. Мудрака.

Заняття 4. Жаргонна лексика турецької мови. Омоніми, синоніми та антоніми.

1. Сленг — одне з «найпрогресивніших» мовних явищ завдяки швидкому відновленню та швидкої реакції на зміни у соціальному або культурному середовищі.
2. Синонімічні ряди та фразеологічні обороти в турецькій мові.

Заняття 5. Полісемія турецької мови.

1. Місце та роль контексту в турецькій мові.
2. Труднощі, що виникають під час роботи з багатозначними словами.

Заняття 6. Словниковий склад сучасної турецької мови.

1. У яких словниках значення слів однієї мови пояснюються завдяки порівнянню зі словами іншої мови?
2. Переваги та недоліки використання електронних словників.

Заняття 7. Запозичена лексика турецької мови.

1. Слова якого походження увійшли в турецьку мову в період старотурецької мови.

2. Вплив грецької мови на турецьку.

Заняття 8. Загальні характеристики турецької лексикології.

1. Вплив арабських запозичень на морфологію і синтаксис турецької мови.
2. Вплив персидських запозичень на морфологію і синтаксис турецької мови.

Заняття 9. Діалекти сибірських татар.

1. Особливості діалекту, на якому розмовляють степовики.
2. Огузські риси діалекту середньої полоси Крима.

Заняття 10. Фразеологічний фонд турецької мови.

1. Вплив ідіом на експресивність турецької мови.
2. Особливості та роль мовленнєвих кліше у фразеології турецької мови.

МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Варіант I

1. Поясніть, слова якого походження увійшли в турецьку мову в період старотурецької мови.
2. Поясніть, у яких словниках значення слів однієї мови пояснюються завдяки порівнянню зі словами іншої мови.
3. До яких мов належить діалект, на якому розмовляють степовики.
4. Поясніть, які фразеологізми поділяються на фразеологічні зрощення та єдності.
5. Назвіть групи запозичень, що увійшли в турецьку мову з французької.
6. Ознайомтеся з активною лексикою на початку роботи з текстом:

takir etmek – стежити, переслідувати

fark etmek - помічати

dik dik – прямо, нерухомо

nihayet – нарешті

kuyrak – черга

rahatsız etmek – турбувати

benzemek – бути схожим на когось

el sallamak – махати рукою

mutluluk – щастя

sakin – спокійно

hesap ödemek – сплачувати рахунок

7. Прочитайте, перекладіть текст і використайте подані лексичні одиниці у ситуаціях з тексту та складіть з ними власні речення.

Süpermarkette alışveriş yapan genç adam, kendisini takip eden bir hanım fark eder. Kadına bakıyor, kadın ise dik dik bakmaya devam eder. Nihayet kasa önünde kuyruğa gelirler.

Kadın adamın birkaç sıra önüne duruyor. Kadın der ki:

- Özür dilerim. Böyle dikkatli bakmam sizi rahatsız etmiş olmalı. Üzgünüm ama geçenlerde ölen oğluma o kadar benziyorsunuz ki!

Adam şöyle cevap verir:

- Bunu duyduğuma çok üzüldüm. Sizin için yapabileceğim bir şey var mı?

- Evet, yavrum, az sonra eşyalarımı alıp çıkarken ne olur bana «güle güle anne» diye söyleyebilir misin?

- Tabiki! - der genç adam

Yaşlı kadın çıkarken genç adam ona el sallar ve «güle güle anne» diye söyler.

Adam birisini mutlu etmenin mutluluğu içinde gülümser ve ödeme sırası kendine gelince kasanın 150 dolar yazdığını görür.

Kasiyere sorar: - Bu nasıl olur? üç parça eşya aldım,- der.

Kasiyer sakin cevap verir: – Anneniz dedi ki, hesabımı siz ödeyeceksiniz

8. Знайдіть у тексті запозичені слова, спеціальну та професійну лексику і поясніть їх значення в турецькій мові.

Варіант II

1. Лексичні одиниці якого походження з'явилися в турецькій мові засобом французької.
2. Назвіть суфікси, що використовують для утворення професій.
3. Назвіть діалект, який успадкував елементи булгурської мови.
4. «Високий» стиль якого періоду обслуговував султанський двір та духовенство.
5. Який суфікс приєднується до іменників і утворює від них прикметники зі значенням відсутності властивості, якості, ознаки.
6. Ознайомтеся з активною лексикою на початку роботи з текстом:
gümrük – митниця
arasında - між
kum – пісок
geçmek – переходити через
geçirmek — пронести через щось
durum – положення
kuşkulamak – мати сумніви, підозрювати
sokmak - засовувати
karıştırmak – перемішувати
karşılaşmak - зустрічатися
ulan – звертання: друже, приятель
emekli – пенсіонер
gerçekten – дійсно
- miş – афікс давноминулого часу, час на miş часто використовується в казках і анекдоті

7. Прочитайте, перекладіть текст і використайте подані лексичні одиниці у ситуаціях з тексту та складіть з ними власні речення.

Trabzonla Rize arasında bir zamanlar gümrük varmış. Temel hergün bisikletle ve önünde bir kum torbasıyla gümrükten geçermiş. Bir gün Gümrük Memuru bu durumdan kuşkulanmış. Temel'e :

- Dur. Ne geçiriyorsun gümrükten, demiş.

Temel :

- Kum, demiş.

Memur kum torbasına elini sokmuş karıştırmış gerçekten sadece kum varmış torbada. Bu olaydan sonra Temel yıllarca gümrükten bisikletle önünde kum torbası olduğu halde geçmiş. Yıllar sonra Trabzonda bir kahvede Temelle Gümrük Memuru karşılaşmış.

Gümrük Memuru :

- Ulan Temel artık emekli oldum sana birşey yapamam gerçekten ne geçiriyordun gümrükten?, demiş.

Temel:

- Bisiklet, demiş

8. Знайдіть у тексті термінологічну та професійну лексику і поясніть їх значення в турецькій мові.

ГЛОСАРІЙ

1. Аглютинація – *bitişme* – склеювання – творення в мовах граматичних форм і похідних слів приєднанням до кореня або основи слова афіксів, що мають одне граматичне значення. *Kelime Bilgisi* – лексика – сукупність слів, які вживаються у мові.
2. Активна лексика – *aktif kelime bilgisi* – лексика, яка використовується повсякденно, її значення зрозуміло всім, хто розмовляє тією чи іншою мовою.
3. Антоніми – *karşit anlamlı* – слова, що належать до однієї й тієї самої частини мови, однакові за стилем, які виражають протилежні чи несумісні поняття.
4. Арабська мова – *Арабça* – найпоширеніша семітська мова афразійської родини мов, якою розмовляють у західній Азії і Північній Африці.
5. Архаїзми – *eski kelimeler* – слово, (термін), вираз (фраза), граматична форма, які застаріли й вийшли з загального вжитку і мають сучасний синонімічний аналог (на відміну від історизмів). Архаїзми – це витіснені назви понять, що існують і в наш час.
6. Вокабуляр, словниковий запас – *sözlük* – набір слів, яким володіє людина у знайомій їй мові.
7. Діалектизми – *lehçeleri* – слова, що вживаються в певних місцевостях і не має відповідників у літературній мові. Діалектизми належать до лексики обмеженого вживання.
8. Дієслово – *fiil* – самостійна частина мови, що вказує на дію або стан предмета і відповідає на питання «що робити?», «що зробити?».
9. Етимологія – *etimoloji* – наука, що вивчає походження слів та словникового складу в цілому.

10. Жаргонна лексика – jargonsuz – це слова і словосполучення, властиві соціальним діалектам, тобто групам осіб, об'єднаних спільною професійною або антигромадської діяльністю. Жаргони мають загальнонародну граматичну і фонетичну основу, а відрізняються тільки деяким набором специфічних слів і виразів.

11. Запозичення – borçlanma – елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція та ін.), який було перенесено з однієї мови до іншої в результаті мовних контактів, а також сам процес (запозичання) переходу елементів однієї мови до іншої.

12. Значення слова – bir kelimenin anlamı – продукт мисленнєвої діяльності людини. Ядром лексичного значення є концептуальне значення (мисленнєве відображення певного явища дійсності, поняття).

13. Іменник – isim – самостійна частина мови, що означає предмети та відповідає на запитання «хто?», «що?»

14. Історизми – tarihselcilik – лінгвістичне поняття про слова або стійкі словосполучення, що являють собою назви зниклих предметів, явищ людського життя. Історизми відносяться до пасивного словника і не мають синонімів у сучасній мові. Історизмом називають слово або словосполучення, яке позначає явище з минулого. Однак це явище вже пішло з життя суспільства, втратило для нього будь-яку актуальність.

15. Кальки – ayardınger kağıdı – повне запозичення; вид мовного запозичення, утворення нового фразеологізму, слова о нового значення слова через буквальний переклад відповідного іншомовного елемента.

16. Лексика необмеженого використання – sınırsız kullanım sözlüğü – слова, які використовують усі носії мови незалежно від рівня освіти, фаху, місця проживання тощо (побутом, суспільним життям, виробничою діяльністю тощо).

17. Лексика обмеженого використання – sınırlı kullanım sözlüğü – слова і вирази, які вживаються групами людей, об'єднаними професійною спільністю. У ній виділяються два основні шари: терміни і професіоналізми.

18. Лексикографія – sözlükçülük – розділ лінгвістики, що вивчає теорію та практику складання словників.

19. Лексикологія – sözcükbilim – розділ лінгвістики, який розглядає питання словникового запасу та характерних особливостей слів і груп слів.

20. Лінгвістичний словник – dilsel sözlük – словник, у якому описуються мовні одиниці - слова, словосполучення, фразеологізми, словоформи, морфеми і інші, причому їх опис здійснюється під тим або іншим лінгвістичним кутом зору. У них міститься лексикологічний, семантична, граматична, акцентні, орфоепічні, орфографічна, стилістична і інша характеристика описуваних одиниць мови. Залежно від обсягу (відбору, охоплення) описуваного мовного матеріалу лінгвістичні словники діляться на загальні, або тезауруси, і приватні.

21. Мовний словник – dil sözlüğü – слово як основний об'єкт опису в словниках можна розглядати у багатьох аспектах: семантичному, структурному, стилістичному тощо. Відповідно до характеру опису слів загальномовні словники поділяються на різні типи і види. Мовні словники, у яких пояснюється значення слів, називаються тлумачними. Вони, у свою чергу, поділяються на історичні, фразеологічні, діалектні, словники мови окремих письменників.

22. Моносеми – tek anlamı – одне значення, однозначність.

23. Морфема – biçimbirim – найменша одиниця мови, що має певне значення.

24. Морфологія – morfoloji – розділ граматики, в якому вивчають явища, що характеризують граматичну природу слова як граматичної одиниці мови. Це вчення про будову та граматичні класи слів (частини мови), граматичні категорії і систему словозміни їх. Основною одиницею морфології є слово, але в аспекті граматичної будови, особливостей змінювання і творення, вираження властивих слову граматичних значень.

25. Огузька підгрупа – Oğuz alt grubu – група тюркських мов зосереджених у Туреччині, Азербайджані, Ірані, Туркменистані, західному Узбекистані, південному Криму, півночі Кіпру, на Балканах, де розкидані турецькі

колоніальні поселення. Назва походить від народу тюркського огузів. Огузькі мови також називають ол-(мовною) групою та південно-західними тюркськими мовами.

26. Одвічна лексика – *aboriginal kelime* – основний пласт словникового матеріалу турецької мови, що веде походження від єдиного загальнотюркського фонду.

27. Омоніми – *eşadlı kelimeler* – слова, різні за значенням, але однакові за звучанням чи правописом.

28. Пасивна лексика – *pasif kelime bilgisi* - лексика, що використовується дуже рідко (вона може бути застарілою або ще недосить відомою завдяки своїй новизні і її може розуміти лише обмежене коло носіїв мови).

29. Перська мова – *Farsça* – південно-західна іранська мова індоіранської гілки індоєвропейської сім'ї, основна сучасна наступниця давньоперської мови.

30. Полісемія – *çok anlamlılık* – безліч понять, багатозначність.

31. Префікс – *önek* – значуща частина слова, що стоїть перед коренем і слугує для творення нових слів чи інших граматичних форм одного слова.

32. Приказка – *atasözüdür* – жанр фольклорної прози, короткий сталий образний вислів констатуючого характеру, що має одночленну будову, нерідко становить частину прислів'я, але без висновку, і вживається в переносному значенні. Зміст її, на відміну від прислів'я, не має звичайно повчального характеру, їй властива синтаксична незавершеність.

33. Прикметник – *sıfat* – самостійна частина мови, що означає ознаки предмета та відповідає на запитання «який?», «яка?», «яке?», «чий?».

34. Прислів'я – *atasözü* – мала форма народної поетичної творчості, короткий, ритмізований вислів, що несе узагальнену думку, висновок, іносказання з дидактичним ухилом.

35. Професійна лексика – *profesyonel kelime hazinesi* – включення у текст чи усне мовлення фахової термінології, що робить мовлення більш лаконічним та зручним для фахівців галузі і менш зрозумілим для широкого загалу

людей. Професіоналізми характерні для мови людей певних професій. Оскільки професіоналізми вживають на позначення спеціальних понять лише в царині того чи іншого фаху, ремесла, промислу, вони не завжди відповідають нормам літературної мови.

36. Семантика – anlambilimi – наука, що вивчає значення слів.

37. Синоніми – eş anlamlı kelime – слова, різні за зовнішніми аспектами, але однакові чи схожі за внутрішніми.

38. Сленг – bir argo – міський соціолект, який виник із арго різних замкнених соціальних груп (правопорушників, крамарів, ремісників, в'язнів, бурсаків-учнів, вояків, інтернет-спільноти) як емоційно забарвлена лексика низького й фамільярного стилю, поширена серед соціальних низів і певних вікових груп (ремісничої, шкільної молоді) міст. Сленг є неофіційною, живою та вкрай динамічною лексикою.

39. Слово – kelime – найменша одиниця мови, яка може існувати окремо як завершене висловлювання. Також є одиницею мовлення, що служить цілям людського спілкування.

40. Словосполучення – eşdizimlilik – поєднання слів, у граматично з двох або більше повнозначних слів, пов'язаних між собою синтаксично, яку використовують як лексично-семантичний матеріал номінативної (знакової) функції в реченні й поза ним. Найпростіша синтаксична одиниця мови, утворена з двох або кількох повнозначних пов'язаних між собою в граматичному плані і за змістом.

41. Словотвір – kelime oluşumu – один з головних засобів збагачення лексичного запасу.

42. Спеціальна лексика – özel kelime hazinesi – слова і вирази, які вживаються групами людей, об'єднаними професійною спільністю. У ній виділяються два основні шари: терміни і професіоналізми.

43. Суфікс – son ek – рідше формотворча (словозмінна) морфема, що стоїть після кореня (разом з яким творять основу слова) перед флексійним закінченням.

44. Сучасна лексика – modern kelime – відновлення та збагачення будь-якої мови (запозичені слова, сленг тощо).
45. Татарська мова – Tatar dili – тюркська мова, що належить до алтайської мовної сім'ї. Мова казанських (волзьких) татар.
46. Термінологічна лексика – terminolojik kelime bilgisi – одиниця історично сформованої термінологічної системи, що вживається в певній галузі знань для позначення певного поняття. Терміни вживаються для точного вираження понять. Вони позбавлені образності, емоційно-експресивного забарвлення. Кожній галузі властиві свої терміни. Тож спілкуються ними люди пов'язані єдністю спеціалізації.
47. Тлумачний словник – açıklayıcı sözlük – словник, що подає лексико-фразеологічний склад мови з поясненням значення, граматичних та стилістичних особливостей уживання реєстрових одиниць. До них іноді відносять також такі менш обов'язкові лексикографічні параметри, як вимова, правопис слів, етимологія, перша писемна або словникова фіксація, наведення синонімів та антонімів, іншомовних відповідників тощо.
48. Турецька мова – Türkçe – офіційна мова Туреччини, що належить до тюркської гілки гіпотетичної алтайської мовної сім'ї. В якості альтернативної назви в тюркології також використовується *Türkiye Türkçesi* (турецька тюркська мова).
49. Тюркські мови – тюркські мови – мови алтайської макросім'ї; кількадесят живих та мертвих мов Центральної та Південно-Західної Азії, Східної Європи.
50. Фразеологія – üşbilim – розділ теоретичної лінгвістики, що спеціалізується на вивченні груп слів, які характеризуються стійкістю структури та переданого значення. Вона вивчає фразеологічний склад мови, зв'язок слів між собою та з іншими одиницями мови; фразеологізми – deyimler – фразеологічні одиниці, складені в спеціальних словниках. Вони виражають одиничне поняття та використовуються в реченні як одна його частина. Вони називаються *ідіомами*.

СТРУКТУРА, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Презентація (лат. *praesento*, англ. *presentation* - *представляти*) - це форма подання інформації як за допомогою різноманітних технічних засобів, так і без них. Це процес ознайомлення слухачів з певною темою. Зазвичай це демонстрація, лекція чи промова, з метою поінформувати чи переконати когось.

Презентація може містити три компоненти:

- промова доповідача: те, що доповідач розповідає;
- слайди: те, що бачить аудиторія на екрані;
- роздаткові матеріали: те, що роздається кожному в аудиторії окремо, і містить деталі інформації що презентується. Наприклад список літератури та інших посилань чи статистичні таблиці.

Не важливо, в чому полягає мета презентації студентів, це може бути захист реферату, курсової чи дипломної роботи. Для будь-якого завдання основні принципи правильного оформлення презентації завжди однакові!

По-перше, необхідно ретельно продумати *план презентації* заздалегідь, беручи до уваги обов'язкові розділи: *титульна сторінка (перший слайд)*; *вступ*; *основна частина презентації (зазвичай містить кілька підрозділів)*; *висновок*.

По-друге, треба приділити достатньо уваги *оформленню презентації*. Текст та заголовки повинні бути оформлені в одному стилі. Наприклад, якщо Ви обрали для заголовків синій (бузковий) колір і шрифт «Cambria», на всіх слайдах заголовки повинні бути синіми (бузковими) і Камбрія. Якщо Вами обрано для основного тексту шрифт «Calibri», на всіх слайдах доведеться використовувати саме його.

Головне, іншим шрифтом і кольором можна виділяти цитати і примітки (але їх не повинно бути занадто багато). Також не треба ні в якому разі захоплюватися надмірним виділенням жирністю, курсивом і кольоровим текстом.

Колір фону презентації також відіграє дуже суттєву роль. Необхідно слідкувати за тим, щоб текст не зливався з фоном та враховувати, що на проекторі контрастність буде менше, ніж на моніторі.

З цього випливає, що кращий фон - білий (або близький до нього), а кращий колір тексту - чорний (або дуже темний потрібного відтінку).

Оформлення титульного (першого) слайду. З вмісту першого слайда має бути зрозуміло, про що йдеться мова у самій презентації, до кого це відноситься, хто є автором. Для цього конче потрібно вказати:

Організацію (навчальний заклад, підприємство і т.д.);

Тему доповіді (назва);

Прізвище, ім'я та по батькові доповідача (повністю);

Вашого керівника (якщо робота виконана під чийм то керівництвом);

Контактні дані (e-mail, адреса сайту, телефон).

Розмір шрифту в презентації для заголовка слайда повинен бути не менше 24, а краще від 32 і вище. Завжди потрібно вказувати заголовок слайда (кожного слайда презентації). Відвернувшись слухач в будь-який момент повинен розуміти, про що зараз йдеться мова у Вашій доповіді! Розмір шрифту для основного тексту краще вибрати від 24 до 28 (залежить від обраного типу шрифту). Менш важливий матеріал (доповнення та примітки) можна оформити шрифтом від 20 до 24.

Зображення в презентації. Завжди намагайтеся підбирати відповідні зображення (фотографії, графіки, схеми і т.д.). Пам'ятайте, що презентація повинна бути наочною, а зображення значно підвищують наочність. Тільки не перестарайтеся, зображення повинні змінюватися текстом.

Фінальний слайд. Багато хто думає, що на завершенні презентації можна зупинитися. Але є простий хід, який викличе позитивні емоції у слухачів: останній слайд з вдячністю за увагу! Начебто дрібниця, але вдіє досить ефективно.

Захист презентації повинен складатися з двох частин — це демонстрація слайдів і супрвід їх виступом студента. Головна роль відводиться

виступаючому, а слайди призначені для підтримки його виступу. Необхідно будувати виступ на аргументах, якщо навіть презентація грамотно складена, все одно не варто вести захист строго по тексту презентації. Студент повинен супроводжувати презентацію власними аргументами, тезами, виступами, які не суперечать змісту роботи.

До вступу треба ретельно підготуватися, враховуючи час доповіді (5-7 хвилин). Текст повинен бути складений таким чином, щоб був зрозумілим широкій аудиторії слухачів. Слід використовувати прості розповідні речення. Говорити треба чітко. Впевнено, правильно робити наголоси у словах.

СТРУКТУРА, ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТ РЕФЕРАТІВ

В разі необхідності написання реферату, студенти задаються питаннями, пов'язаними з його правильною структурою і оформленням вже готової роботи. Реферат (лат. *refere* - *доповідати*) являє собою структуровану роботу, яка висвітлює невелике питання. Причому, питання це раніше вже було висвітлено у науці. Якщо реферат зачіпає тему, яка ще недостатньо вивчена і по ній ведуться суперечки в наукових колах, то ця тема, звичайно, не підходить для написання реферативної роботи, швидше за все за нею пишеться курсова робота або есе. Таким чином виходить, що реферативна робота не є створенням чогось нового, а швидше спрямована на осмислення раніше вивченого і дослідженого матеріалу.

Оформлення реферату повинно дотримуватися наступних певних вимог. Обсяг реферату не повинен бути понад 20 сторінок і бути менше 10 сторінок. В це число сторінок не входить титульний аркуш та додатки, що інколи додаються до роботи. Таким чином, ідеальний варіант — це обсяг 15 сторінок. Шрифт реферату Times New Roman з 14 кеглем, а інтервал - полуторний. Повинні відповідати наступним стандартним вимогам для Microsoft Word і поля: 30 мм - розмір лівого поля, 15 мм - розмір правого поля, 20 мм - відступ від верхнього краю, 20 мм - розмір нижнього поля.

Кожна нова частина реферату завжди має починатися з нової сторінки, а назви прописуються великими літерами по центру. Також необхідно залишати порожній рядок між назвою і наступним за нею текстом роботи.

Структура стандартного реферату складається з обдуманого *змісту*, грамотно складеного *вступу*, розроблених *глав*, короткого *висновку* та використаного в роботі списку джерел літератури. *Вступ* реферату обсягом 1-1,5 сторінки зобов'язаний розкривати *актуальність* теми, містити *мету* роботи, описувати *завдання*, поставлені для вирішення і досягнення визначеної раніше *мети*, давати коротку, але емну характеристику структури всього реферату, що містить інформацію про вступ, глави (їх може бути дві

або більше), висновок, бібліографію, коротку характеристику літератури, яка застосовується в роботі.

Вітається розподіл глав на невеликі параграфи. Підсумок глав іноді завершують логічними висновками. Бібліографічний список реферату не перевищує 10 позицій, в які включені і нормативні акти, і книги, і паперова періодика, і джерела з глобальної мережі. Часто реферат містить додатки зі всілякими графіками, барвистими картинками і наочними схемами. Необхідно в структуру реферату включати і посилання, число яких коливається від 2 до 10.

Бібліографічний список, як було зазначено раніше, містить не менше чотирьох джерел і не більше десяти. Загальноприйнятим вважається на перших рядках списку використаних джерел розташовувати нормативні акти, а потім книги, друковану періодику, джерела з електронних носіїв і інтернет-джерела.

Добре, якщо реферат містить *посилання*. Ця вимога носить скоріше рекомендаційний характер. Число посилань коливається від двох до десяти. Проставляти посилання рекомендується двома відомими способами. Перший: номер посилання вказується за текстом в верхньому регістрі, при цьому внизу сторінки поміщається назва джерела. Другий: посилання ставиться за текстом в квадратних дужках, в яких вказується номер джерела, який відповідає його порядковому номеру в бібліографічному списку. Посилання необхідно робити на всі прямі цитати і точні числові дані.

Процедура *захисту* та *обговорення* реферату відбувається на практичному занятті з означеної теми і складається з наступних етапів:

- виступ (до 15 хвилин), в ході якого доповідач повинен показати вільне володіння матеріалом щодо заявленої теми;
- відповіді на питання наукового керівника або однокурсників (якщо захист відбувається перед аудиторією);
- дискусія щодо спірних питань (необов'язковий етап).

ТЕМИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТА РЕФЕРАТІВ

Теми презентацій

1. Проблема класифікації словникового складу ТМ як означеної системи лексичних одиниць.
2. Асиміляція запозичень: типи, етапи, темпи, фактори, що зумовлюють її.
3. Історична послідовність запозичень з французької, арабської та персидської мов.
4. Етимологічні дублети арабського, скандинавського, латинського та французького походження.
5. Слова східного та загальноновживаного походження як історична основа словникового складу ТМ.
6. Книжкові слова: загальнолітературна та функціонально-літературна лексика.
7. Інтернаціональні слова у словниковому складі ТМ.
8. Особливості ТМ у Стамбулі.

Теми рефератів

1. Критерії генеалогічної класифікації тюркських мов.
2. Класифікація тюркських мов Ларса Йохансона.
3. Системи рахунку в тюркських, монгльських та тунгуських мовах.
4. Класифікація тюркських мов за методом глоттохронології.
5. Дієслівна фразеологія в турецькій мові.
6. Прислів'я турецької мови та їх структурно-семантична характеристика.
7. Лексико-стилістичні особливості турецьких приказок.
8. Арабсько-персидські запозичення в суспільно-політичній лексиці татарської мови.
9. Сингармонізм в словах, запозичених з арабської та персидської мов.
10. Контакти тюркських мов з іншими мовами світу.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Схарактеризуйте лексикологію турецької мови як науку. Визначте її предмет, зміст та завдання.
2. Розкажіть, з якими науками пов'язана лексикологія турецької мови.
3. Розкажіть про діалекти турецької мови та наведіть приклади.
4. Надайте характеристику турецькому сленгу та наведіть приклади.
5. Розкажіть про засоби збагачення сленга турецької мови та наведіть приклади.
6. Розкрийте сутність поняття «семіотика» та надайте класифікацію позначок.
7. Схарактеризуйте активну та пасивну лексику турецької мови і наведіть приклади.
8. Надайте детальну класифікацію тюркських мов та діалектів.
9. Схарактеризуйте жаргонну лексику турецької мови та наведіть приклади.
10. Надайте класифікацію антонімів турецької мови та наведіть приклади.
11. Схарактеризуйте одвічну лексику турецької мови та наведіть приклади.
12. Розкрийте сутність поняття «полісемія» турецької мови та наведіть приклади.
13. Розкажіть про запозичені слова в турецькій мові та наведіть приклади.
14. Надайте класифікацію синонімів турецької мови та наведіть приклади.
15. Надайте класифікацію омонімів турецької мови та наведіть приклади.
16. Дайте визначення поняття «фразеологічна одиниця» та розкажіть про групи ідіом в турецькій мові.
17. Надайте визначення поняття «фразеологія» та розкрийте її роль в турецькій мові.
18. Надайте детальну класифікацію діалектів татарської мови та наведіть приклади.
19. Розкажіть про діалекти кримсько-татарської мови та наведіть приклади.
20. Розкажіть про змішані діалекти та схарактеризуйте їхні особливості.

21. Розкажіть про особливості словотвору турецької мови та наведіть приклади.
22. Надайте загальну характеристику суфіксам турецької мови та наведіть приклади.
23. Схарактеризуйте афікси турецької мови та наведіть приклади.
24. Розкажіть про вплив французьких запозичень на турецьку мову та наведіть приклади.
25. Розкрийте сутність поняття «етимологія» турецької мови та розкажіть про класифікацію словників.
26. Поясніть, чи згодні Ви, що кожне турецьке місто чудове по-своєму та має власні індивідуальні особливості.
27. Поясніть, чи погоджуєтесь Ви з твердженням, що Стамбул – це місто величезних контрастів.
28. Висловіть власну точку зору щодо ролі турецької мови в сучасному житті.
29. Висловіть власну точку зору щодо ролі турецької культури в сучасному житті.
30. Розкажіть про відомі турецькі свята та порівняйте їх з українськими.
31. Розкрийте особливості турецької кухні.
32. Обґрунтуйте власну точку зору стосовно найкращої пори року відвідування Туреччини.
33. Поясніть, чи згодні Ви з твердженням, що турецький чай та кава - одні з найкращих у світі.
34. Розкажіть про символ Туреччини (рослина) та її роль у житті країни.
35. Розкажіть про символ Туреччини (тварина) та її роль у житті країни.
36. Поясніть, чи згодні Ви, що Памуккале – одне з найбільш дивовижних місць у світі.
37. Поясняйте, чим Вас приваблює природа Туреччини.
38. Поясніть, чи згодні Ви з твердженням, що турецькі ландшафти є найчарівнішими у світі?

39. Поясніть, чи згодні Ви, що кожний турецький регіон має власні кліматичні особливості.
40. Розкажіть про роль релігії в Туреччині.
41. Висловіть своє ставлення до традицій у турецьких сім'ях.
42. Чи згодні Ви, що Мармаріс – це перлина Туреччини для туристів завдяки незвичайному географічному розташуванню?
43. Чи згодні Ви з твердженням, що шопінг у Туреччині сьогодні дуже актуальний?
44. Висловіть власну точку зору щодо турецьких видів спорту.
45. Розкажіть про відомі турецькі свята та порівняйте їх з українськими.
46. Розкажіть про відомі турецькі винаходи та ремесла (кераміка, килимарство, вироби з каменю).
47. Висловіть власну точку зору щодо ролі турецької культури в сучасному житті.
48. Чи згодні Ви, що Босфор – це одне з найголовніших див Туреччини та душа Стамбулу?
49. Чи згодні Ви, що Кемер – це один з найкращих курортів Туреччини та місто-сад завдяки чарівній природі?
50. Чи згодні Ви, що Блакитна мечеть у Стамбулі та собор Святої Софії є реліквіями Стамбулу?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ахмет Айдын, Мария Бингюль. Учебник турецкого языка. Веселые междометия. Издательство: АСТ, Восток-Запад, 2007.
2. Бенгису Рона. Турецкий за три месяца. Упрощенный языковой курс. Издательство: АСТ, Москва, 2006.
3. Буров А.Г. Из истории изучения западноевропейских заимствований в турецком языке: работы российских и украинских исследователей // Культура народов Причерноморья. 2002. № 31. С. 170 – 174.
4. Буров А.Г. Лингвисты дальнего зарубежья о западноевропейских заимствованиях в турецком языке // Культура народов Причерноморья. 2003. № 39. С. 97 – 102.
5. Диалекты тюркских языков [Текст] : очерки / Ин-т языкознания РАН, Отделение историко-филологических наук ; [отв. ред. А. В. Дыбо]. Москва : Восточная литература РАН, 2010. 533 с.
6. Меметов А.М. Лексикология крымскотатарского языка. Симферополь: Крымучпедгиз, 2000. 288 с.
7. Штанов А.В. Турецкий язык: базовый курс: учебник . В 4 ч. Ч. 1. В 2 кн. Кн. Преподавателя / А. В. Штанов. Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, каф. языков стран Ближнего и Среднего Востока. Москва : МГИМО Университет, 2010. 205 с. (Серия «Восточные языки»).
8. Щека Ю. В. Интенсивный курс турецкого языка : Учебник. Москва : Изд-во МГУ, 1996. 304 с.

Допоміжна

1. Логвиненко І.А. Лексичні запозичення в турецькій мові / І.А. Логвиненко, Х.М. Юсупова, Я.М. Демченко // *Проблеми викладання східних мов: зб.наукових праць кафедри східних мов.* Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2004. С. 12-16.
2. Мініахметова Е.Х. Омоніми у турецькій мові. *Ученые записки Таврического национального университета им.В.И.Вернадского.* Сер.: Филология. 2007. Т. 20 (59). No 5. С. 206-214.
3. Покровська І. Л. Джерела виникнення синонімії у сучасній турецькій мові. *Українська орієнталістика.* 2007/2008. Вип. 2/3.С. 16-19.
4. Покровська І. Л. Критерії класифікації фразеологізмів у сучасній турецькій мові. *Сходознавство.* 2007. No 38. С.114-118.
5. Покровська І. Л. Явище омонімії у сучасній турецькій мові // *Вісник КНУ ТШ. Східні мови та літератури.* 2008. Вип. 13. С. 30-32.
6. Тетяна Яблонська Можливості використання контекстуального методу при вивченні лексикології турецької мови // *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки :* зб. наук. пр. Одеса, 2020. Вип.31. С. 454–468.
7. Тетяна Яблонська, Дар'я Іорданова Порівняння можливостей застосування контекстуального методу при вивченні лексикології турецької та англійської мови // *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки :* зб. наук. пр. На честь ювілею проф. Т.М. Корольової . Одеса, 2021. Вип.32. С. 163–172.
8. Deny J. Grammaire de la langue turque (dialecte osmanli) / J. Deny. Paris: E. Leroux, 1921. 1218 p.
9. Derkunt J. Ümran. Türkçede kullanılan fransızca sözcükler sözlüğü / J. Ümran Derkunt. Istanbul : Marmara Üniversitesi Yayınları, 2001. 134 s. ISBN 975-400-224-X.

10. Esenkova E. Turk dilinde Fransız tesiri / E. Esenkova. İstanbul : Matbaacılık A. Ş, 1959. 31 s.
11. Turkce Sozluk. Hazırlayanlar: Hasan Eren, Nevzat Gozaydın, İsmail Parlatır, Talat Tekin, Hamza Zulfikar. Sekizinci baskı. Ankara : Turk dil kurumu yayınları, 1988. 1679 s.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. ANADOLU AĞIZLARINDA FARKLI BİR GELECEK ZAMAN EKİ URL:
<http://www.turkishstudies.net/dergi/cilt1/sayi2/makale/gunsen.pdf>
- 2.Karaman İli Ağızlarının Şekil Bilgisi URL:
http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/737496629_H.%20%C3%96mer%20Karpuz2-%C4%B0dris%20Nebi%20Uysal3.pdf
- 3.TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA İYİ DÜŞMESİ URL:
<http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s13/karahan.pdf>

Навчальне видання

Яблонська Тетяна Миколаївна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСИПЛІНИ
«ЛЕКСИКОЛОГІЯ (ОСНОВНА ІНОЗЕМНА МОВА)» ЩОДО
СТРУКТУРИ ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТІВ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ
СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО РІВНЯ)**

Методичний посібник